

KÄLLOR OCH LITTERATUR

OTRYCKTA KÄLLOR

STOCKHOLM

Konstarkivet

Klipparkivet :Tidningsurklipp Stockholmstidningen, Uppsala Nya Tidning).

Krigsarkivet

Generalrulla öfver Kongl. Flottans Officerare 1/1 1875 (uppläggningsdatum), uppslag 232.

Tidningsurklipp Stockholms Dagblad (se nedan).

Flottans porträttsamling.

MUNTliga KÄLLOR

af Sillén, Wilhelm, ätten af Silléns huvudman, 2004-11-08.

Ellsén, Jarl, f d kommandörkapten, marin skriftställare 2004-09-15.

FÖRFATTARENS ARKIV

Allesson Nyberg, Susanna, intendent vid Föremålsenheten, Sjöhistoriska museet: E-postmeddelande ang målning av Herman af Sillén 2004-11-22.

Internetuppgift 1: Bukowskis Internationella Höstauktion 2004-11-30—12-03.

Utdrag ur katalog med uppgift om verk av Herman af Sillén och slutpris.

www.bukowskis.se 2004-11-24 och 2004-12-01.

Internetuppgift 2: Richard Bergh och Académie Colarossi. Biografisk notis.

www.geocities.com/cultura_nordica/Richard_Bergh.html 2004-11-26.

Der Kommodore, Kieler Yacht-Club: Brev med konservatorsrapport 2004-08-23.

TRYCKTA KÄLLOR OCH LITTERATUR

Albe, Gerhard (red): *Herman af Sillén 20/5 1857-29/12 1908, Minnesutställning å Sjöhistoriska museet februari 1942*. Malmö 1942.

Björk, Tomas: Marcus Larson, *Svenska klassiker*. Stockholm 2001.

Brorson, Erik (pseud): *Båtar på vägg*. Stockholm 2004

Carlsund, Otto G.: Till havets lov. *Konstvärlden* 1942 (nr 3).

Falkman, Jan: *Marinmåleri*, Göteborg 1980 (inledningsord av Ludvig Rasmusson).

Hansen, Hans Jürgen: *Deutsche Marinemalerei. Schiffsdarstellungen, Maritime Genrebilder, Meeres- und Küstenlandschaften*, Oldenburg und Hamburg 1977.

von Hofsten, Gustaf och Waernberg, Jan: *Örlogsfartyg: Svenska maskindrivna fartyg under tretungad flagg*, Stockholm 2003.

Holst, Hans: *Havets bilder. En introduktion till marinmåleriet som konst*, Ystad 1999.

Hvar 8 Dag, 1909 (nr 15).

Liedholm, Alf: Den svenska örlogsflottan i konsten. *Svenska flottans historia bd 3 (1815-1945)*, Malmö 1945.

Liedholm, Alf: Sillén, Herman Gustaf af. *Svenskt konstnärslexikon del V*, Malmö 1967.

Lilja, Gösta: Cederström, Gustaf Olof. *Svenskt konstnärslexikon del I*, Malmö 1967.

Lundborg, Lennart: Schenson, Hulda. *Svenskt konstnärslexikon del V*, Malmö 1967.

Olvång, Bengt: Smith-Hald, Frithjof. *Svenskt konstnärslexikon del V*, Malmö 1967.

Sandström, Sven (red): Gude, Hans Fredrik. *Fogtdals konstlexikon*, Köpenhamn 1988.

Soop, Hans: Herman af Sillén marinmålare, *Longitude: Tidskrift från de sju haven* 1983.

Stockholms Dagblad 1908-12-31 och 1909-01-03.

Stockholmstidningen 1942-02-07.

Söderlund, Göran: Nils Kreuger. *Svenska klassiker*, Stockholm 2001

Uppsala Nya Tidning 1942-02-11.

BILDFÖRTECKNING

- Omslagsbild Herman af Sillén: "Odendivisionen under stridsskjutning".
1904. Olja på duk. 80 x 120 cm.
Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm.
Foto: Johan Jonson.
- Bild 1 Herman af Sillén med palett och penslar.
Foto: Jonasson, Göteborg. Krigsarkivet (Flottans porträttsamling).
- Bild 2 Herman af Sillén i paraduniform.
Foto: Ateljé Dahllöf, Stockholm. Krigsarkivet (Flottans porträttsamling).
- Bild 3 Herman af Sillén: Skiss av fransk pansarfregatt.
Foto: Sjöhistoriska museets arkiv.
- Bild 4 Jacob Hägg: "Fylgia".
1908. Olja på duk. 152 x 225 cm.
Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm.
Foto: Johan Jonson.
- Bild 5 Herman af Sillén: "Svenskt örlogsfartyg utanför Falsterborev fyrskepp".
1884. Olja på duk. 72 x 100 cm.
Privat ägo.
Foto: Åmells Konsthandel, Stockholm (katalog vårutställning 2001).
- Bild 6 Flaggakadetten Herman af Sillén 1875.
Foto: A. Roesler, Stockholm. Krigsarkivet (Flottans porträttsamling).
- Bild 7 Oscar II m fl i Bohuslän.
Fotograf okänd. Åhlén & Åkerlunds arkiv/Pressens Bild.

- Bild 8 Herman af Sillén: Förtoning från Bornholm (detalj), utförd 1875.
Foto: Sjöhistoriska museets arkiv.
- Bild 9 Herman af Sillén: "Pansarbåten Göta i storm på Nordsjön".
1901. Olja på duk. 123 x 203 cm (något beskuren).
Privat ägo.
Fotograf okänd (Förlag: Föreningen Sveriges Flotta.
- Bild 10 Herman af Sillén: "Bland bränningarne".
1894. Olja på duk. 96 x 147 cm.
Privat ägo.
Foto: Johan Jonson.
- Bild 11 Herman af Sillén: "Fiskekutter i storm".
1888. Olja på duk. 80 x 122 cm (dagermått).
Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm.
Foto: Johan Jonson.
- Bild 12 Herman af Sillén: "Räddad".
1892. Olja på duk. 130 x 195 cm.
Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm.
Foto: Anneli Karlsson.
- Bild 13 Herman af Sillén: "Begrüssung Sr. Majestät Kaiser Wilhelm II durch die zur Eröffnung des Kaiser-Wilhelm-Kanals im Kieler Hafen versammelte Flotte. 21 Juni 1895".
1896. Olja på duk. 168 x 334 cm (bilden är beskuren).
Ägare: Kieler Yacht-Club, Kiel
Foto: Ägaren.
- Bild 14 Herman af Sillén: "Pansarbåtar av Äran-klass under stridsövning".
1903. Olja på duk. 118 x 199 cm.
Privat ägo.
Foto: Johan Jonson.

- Bild 15 Jacob Hägg: "I lägervall".
1890. Olja på duk. 176 x 132 cm.
Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm.
Foto: Johan Jonson.
- Bild 16 Herman af Sillén: "Franska pansarfregatter".
1887. Olja på duk. 69 x 103 cm (dagermått)
Ägare: Malmö sjöfartsmuseum.
Foto: Ägaren (museets arkiv).
- Bild 17 Herman af Sillén: "Linjeskeppet Stockholm m fl".
1903. Olja på duk. 118 x 199 cm.
Privat ägo.
Foto: Johan Jonson.
- Bild 18 Herman af Sillén: Skiss av livräddningsbåt, lastad på hästanspänd kärra.
Foto: Sjöhistoriska museets arkiv.
- Bild 19 Herman af Sillén: "Segel bärgas på korvetten Eugenie i hård vind".
1907. Olja på duk. 137 x 115 cm.
Privat ägo.
Foto: Reprokopia AB, Malmö.
- Bild 20 Ångfregatten Vanadis.
Foto: Krigsarkivet.
- Bild 21 Herman af Sillén: "Fregatten Vanadis – Livbåtsövning".
1897. Olja på duk. 68 x 125 cm.
Ägare: Åmells konsthandel, Stockholm.
Foto: Åmells konsthandel (katalog juni 2007)
- Bild 22 Ran/Drott i ursprungsversion.
Foto: Krigsarkivet.

- Bild 23 Drott efter ombyggnad/Ommålning.
Foto: Krigsarkivet
- Bild 24 Detalj av oljemålning ”Drott i storm.....”.
Foto Krigsarkivet
- Bild 25 Herman af Sillén: ”Konung Oscar II och kommendörkapten Herman af Sillén
å HMS Drotts brygga” (svart/vit kopia).
1907. Olja på duk. Måttuppgift saknas.
Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm (utlånad till Försvarmakten).
Foto: Ägaren (museets arkiv).
- Bild 26 Carl Frederik Sørensen: ”Slaget vid Lissa 1866”.
1868. Olja på duk. 84.5 x 120.5 cm.
Ägare: Heeresgeschichtliches Museum, Wien.
Foto: Ägaren (museets arkiv).
- Bild 27 Författaren.
Foto: E-foto, Gunnar Englund, Strängnäs.
- Baksidan Herman af Sillén: ”Bojen hämtas hem”.
1890. Olja på duk. 98 x 78 cm (bilden är beskuren).
Ägare: Sjöofficerssällskapet i Stockholm
Foto: Johan Jonson.

HMS Vanadis och Herman af Sillén

Ångfregatten Vanadis var ett av den svenska 1800-talsflottans mest legendomspunna fartyg, inte minst för sin jordenrunt-segling 1883-85. Hon byggdes på Carlskrona Varf, sjösattes 30 april 1862 och togs i tjänst redan 6 augusti samma år. Vanadis hade träskrov och var fregattriggad, d v s ett tremastat fullriggat skepp. Segelytan var 1643 kvm. Som framdrivningshjälp hade hon en tvåcylindrig ångmaskin, som utvecklade 1400 hk och drev en propeller. För ångdrift kunde farten pressas till ca 11 knop. Kolförrådet var dock ganska begränsat, och något ångfartyg i dess egentliga bemärkelse var Vanadis inte. Seglen utgjorde det normala framdrivningssättet, och ångmaskinen användes som hjälp vid ogynnsam vind och vid viss manövrering. Formellt var hon ett stridsfartyg, men huvudsakliga användningsområdet blev som övningsfartyg, bl a vid utbildning av kadetter. Huvudbestyckningen var vid leverans tjugotvå 20.2 cm (mynningsladdade och slätborrade) kanoner, men hon ombestyckades flera gånger under sin livstid.

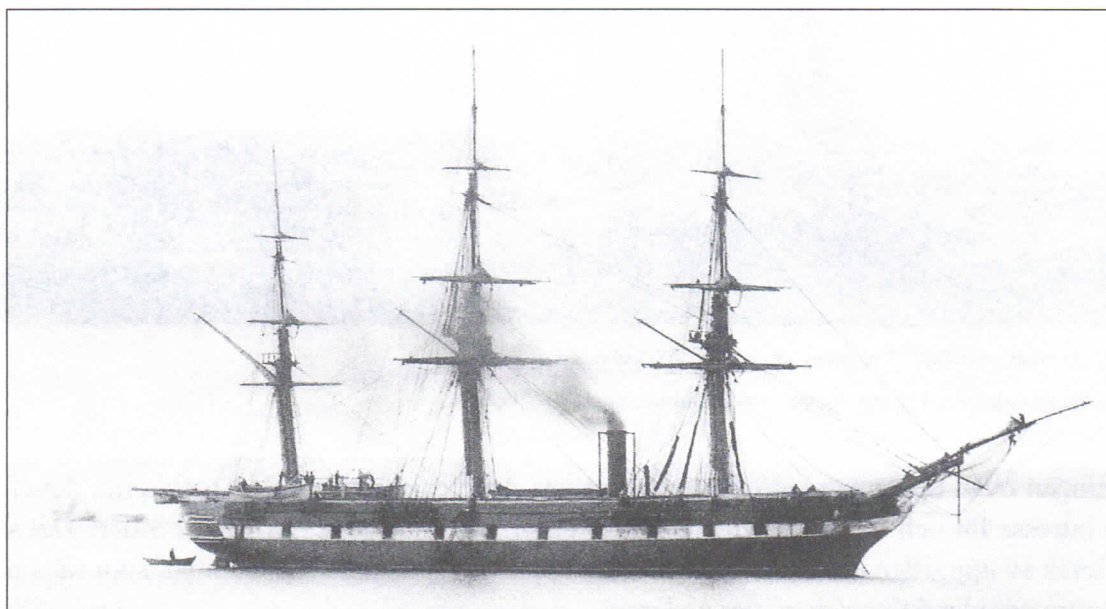

Bild 20. Ångfregatten Vanadis.

Vanadis var ett vackert fartyg, och hon utnyttjades ofta för representativa uppgifter i olika utlandshamnar. Ett exempel är hennes medverkan som Sveriges representant vid öppnandet av Suez-kanalen 1869. Världsomseglingen 1883-85 är nämnd och väckte på sin tid berättigad uppmärksamhet. Som kadettfartyg kvarstod Vanadis fram till 1893, då hon utrangerades som fregatt. Fortsättningen blev mindre lysande. 1913 klassificerades hon som logementsfartyg och låg under 1920- och 30-talen förtöjd vid Skeppsholmen. 1939 blev hon förrådsfartyg och förtöjdes vid Fjäderholmarna, där hon, på grund av överlastning, sjönk och en stor del av den förrådställda materielen förstördes. Hon bärgades dock och, efter försäljning, högs hon upp 1945.

Som ung underlöjtnant tjänstgjorde Herman af Sillén på Vanadis under en niomånadersperiod 1880-81, då hon genomförde en expedition i Medelhavet. Han fick dock åtskilliga senare till-

BILAGA 1

fällen att vistas ombord på fartyget, och hon utgör, med olika bakgrund och under olika väderförhållanden, motivet på ett antal av hans målningar. I denna skrift återfinns en målning av Vanadis på omslagets baksida och nedan visas ytterligare en. På ingendera av dessa utgör själva fartyget huvudmotivet, men båda målningarna är särskilt intressanta som jämförelseobjekt till en av de tidigare nämnda "favoriterna".

Bild 21. Herman af Sillén. "Fregatten Vanadis – Livbåtsövning".

1897. Olja på duk. 68 x 125 cm. Ägare: Åmells konsthandel, Stockholm.

Målningen ovan upptäckte jag i skyltfönstret hos Åmells konsthandel i Stockholm. Åmells har både intresse för och stor kunskap om marinmåleri, inte minst om Herman af Sillén. Det senare verifieras av uppgiften att man vid ett tillfälle upptäckte, att en Sillén-målning, som sålts hos en välrenommerad auktionsfirma, var en kopia.

Särskilt intressant var det att, av konsthandelns uppgifter om proveniens mm, få veta, att målningen visats på Sjöhistoriska museets stora Sillén-utställning 1942. En titt i min egen kopia av utställningskatalogen bekräftade detta. Denna målning är utförd i mindre format, men har i övrigt, främst avseende kompositionen, mycket gemensamt med "Räddad" (se bild 12). Färgskalan har gjorts något dunklare, och vattnet har fått en mörkblå, man kanske skall kalla det "medelhavsblå", ton. Som framgår av Åmells kataloguppgifter, råder viss otakt i rodden, vilket torde bero på sjöhävningen. Sjömännen i båtens för tycks ha fått syn på något, vilket skulle kunna innebära, att det är fråga om en skarp räddning, men det kan lika gärna röra sig om en "man överbord – övning", där den överbordfallne fingeras med en utslängd livboj (jfr målningen "Bojen hämtas hem" på omslagets baksida).

Torpedfartyget Ran, sedermera kungaskeppet Drott

I sitt måleri dokumenterade Herman af Sillén de flesta av de fartyg på vilka han tjänstgjort. I den löpande texten har vi sett målningar med Saga och Göta i huvudrollerna. I bilaga 1 och på omslagets baksida visas målningar av Vanadis. Som kadett genomförde han sina sjökurser ombord på af Chapman (en tidigare namne till det nuvarande) och Norrköping, flottans sista örlogsfartyg med enbart segel som framdrivningssätt. Som ung officer tjänstgjorde han företrädesvis på de seglande fartygen, nu även försedda med ångmaskin. Utöver de tidigare nämnda Vanadis och Saga, kan nämnas Balder och Eugenie. Tjänsten innebar både segling i hemmafärvatten och till mer eller mindre avlägsna mål. Efter 1892 fick sjötjänsten, bortsett från en period som fartygschef på Saga under utlandsexpedition 1901, en annan inriktning, och efter fartygschefsbefattningar på kanonbåtar följde tjänstgöring i olika nivåer på större pansrade enheter. På kungens chefsfartyg Drott tjänstgjorde Sillén i tre omgångar: 1883 som andreofficer (2.O), 1894 som sekond (S) och 1898 som fartygschef (FC). Eftersom det skrivits en hel del om Oscar II och hans leverne under sommarkryssningarna med Drott, kan kanske några fakta om fartyget vara av intresse.

Bild 22. Ran/Drott i urprungsskick

BILAGA 2

På Silléns tid hade fototekniken slagit genom, och de flesta av flottans dåtida fartyg finns väl dokumenterade med kamerans hjälp. Bilderna av fartyget är hämtade ur boken *Örlogsfartyg-Svenska maskindrivna fartyg under tretungad flagg* av Gustaf von Hofsten och Jan Waernberg (se litteraturförteckningen), och den som vill veta mer om detta och andra fartyg, finner många intressanta upplysningar i densamma. Ran, som hon ursprungligen hette, byggdes på Bergsunds varv i Stockholm. Hon sjösattes i juli 1877 och levererades i november samma år. Man kan kalla henne för ett slags torpedbestyckat spaningsfartyg, men hennes huvudsakliga uppgift var att utgöra en försöksplattform för utveckling av torpedvapnet. Samtidigt hade hon funktionen som chefsfartyg för Chefen för Kustflottan. Bilden på föregående sida visar Ran i sitt ursprungliga skick med svartmålat skrov och tre skorstenar.

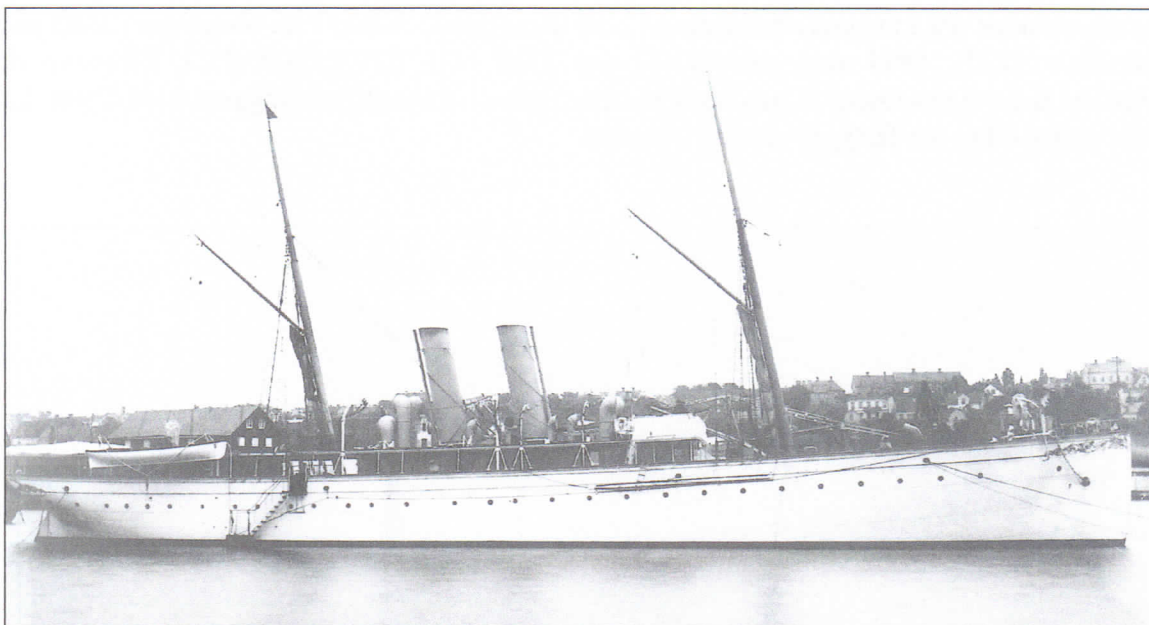

Bild 23. Drott efter ombyggnad/ommålning.

1882 beslöts, att Ran, vid sidan av sina tidigare uppgifter skulle stå till kungens förfogande. Den tyngre bestyckningen ersattes med kanoner av mindre kaliber, vilka huvudsakligen kom att användas för salutändamål. Samtidigt döptes hon om till Drott. Gradvis gjordes förändringar av inredningen för att bättre passa kungen med uppvaktning, varvid möjligheter till fartygets användning för andra ändamål än de representativa reducerades. Det svarta skrovet och de tre skorstenarna bibehölls under flera år, men vid ombyggnaden 1905 målades skrovet vitt och togs en av skorstenarna bort. Om tidpunkten för ommålningen stämmer, skulle således Drotts skrov vara svartmålat under Silléns samtliga tjänstgöringsperioder ombord.

BILAGA 2

Detta motsägs dock av hans kända målning av Drott i hårt väder utanför den bohuslänska kusten (detalj av målningen framgår av bilden nedan). Målningen, som ingår i Sjöhistoriska museets pågående utställning, är daterad 1899, och fartygshistorikerna får utreda diskrepansen mellan denna datering och nämnda uppgift om tidpunkten för ombyggnad och ommålning. Det kan ju vara så, att Sillén hade tidiga uppgifter om kommande modifieringar.

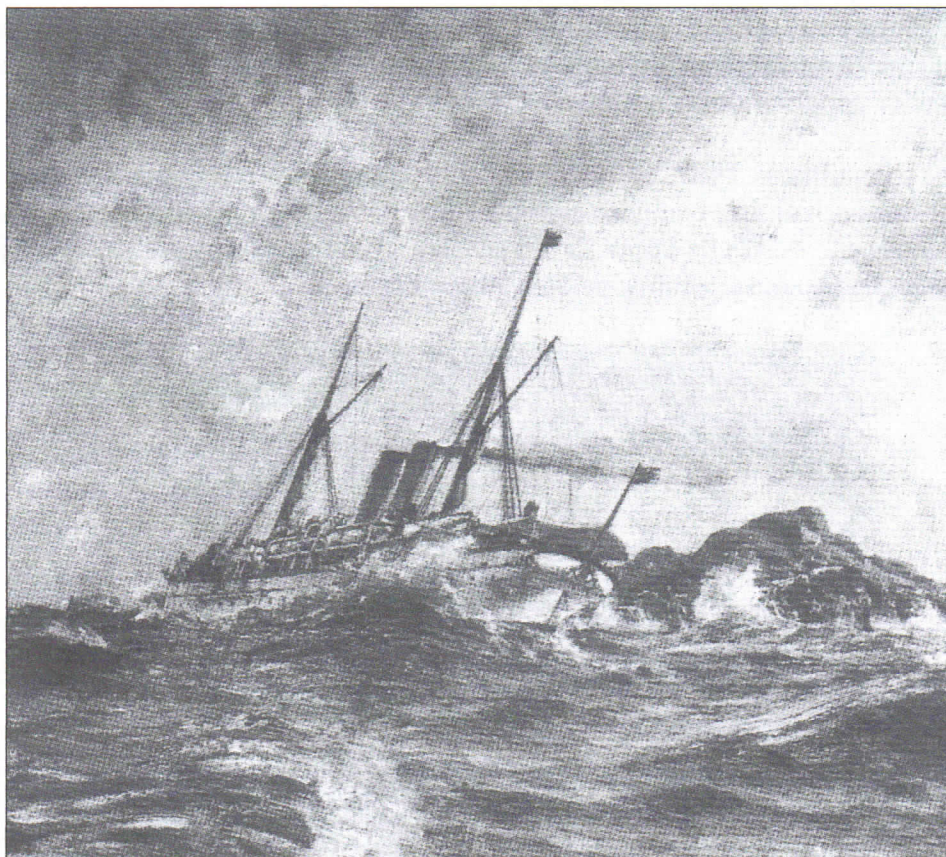

Bild 24. Detalj i svart/vitt av oljemålningen "Drott i storm utanför Smögen", som är daterad 1899. Som synes är hon vitmålad och har två skorstenar.

Efter Oscar II död var det slut med Drotts storhetstid. Gustaf V var, i motsats till fadern, en utpräglad landkrabba, och övertog inte traditionen med de årliga västkustkryssningarna. Under första världskriget låg hon, i brist på uppdrag, upplagd och utrangerades 1923. Året därpå högs hon upp i Köpenhamn.

BILAGA 2

Nedanstående målning har Herman af Sillén sannolikt skapat som ett slags äreminne över sin tid som fartygschef på Drott. Bilden visar honom tillsammans med sin höge gynnare, kung Oscar II, på Drotts brygga. Målningen ägs av Sjöhistoriska museet i Stockholm, som 1956 fått den i gåva av dir Claes Aller, Köpenhamn. Enligt uppgift är den utförd som förlaga till en illustration i *Allers Familj-Journal*, i vilken publikation Sillén, som bekant, var en flitig medarbetare. Åtskilligt är oklart om målningen, som av sin ägare är utlånad till Försvarsmakten, och påstås hänga i ett, ännu icke identifierat, tjänsterum i Högkvarteret. Jag har kontaktat den som handlägger inventarieärenden i den stora högkvartersbyggnaden, men hittills har vare sig målningen eller uppgifter om densamma återfunnits.

Målningen, som tillkom 1907, är odaterad, och måttuppgift föreligger f n inte. Sannolikt handlar det om en målning i mindre format. Tyvärr finns inget färgfotografi av målningen, varför nedanstående svart/vita kopia får duga. Som synes var Sillén, av sitt eget självporträtt att döma, skickligare som marinmålare än som porträttmålare.

Bild 25. Herman af Sillén: "Konung Oscar II och kommendörkapten Herman af Sillén å HMS Drotts brygga".

1907. Olja på duk. Mått okända. Ägare: Sjöhistoriska museet, Stockholm.

Slaget vid Lissa 20 juli 1866

Som ett litet kuriosum infogas detta avsnitt. I kapitlet om utställningar nämndes slaget vid Lissa 1866. Slaget har inte mer med Herman af Sillén att göra än att han, som förmodligen alla sjöofficerare, var väl medveten om att det utkämpats och fått följder avseende fartygskonstruktion och stridsteknik. Slaget är spektakulärt skildrat på en målning av den danske konstnären Carl Frederik Sørensen (se nedan). Den, vid tidpunkten för slaget, österrikisk-ungerska ön Lissa ligger i Adriatiska havet och tillhör numera, med namnet Viš, Kroatien.

Efter Italiens enande 1861 fördes en aggressiv utrikespolitik, och, efter att ha deltagit i Tysklands krig mot Österrike-Ungern, lyckades man 1866 få sig tilldelat Venetien. På det marina området hade man, på initiativ av marinchefen di Persano, genomfört en kostnadskrävande upprustning. Kvaliteten på de nyanskaffade fartygen var dock, i många fall, undermålig, och den italienska flottan var mer lämpad för parader än för strid till sjöss. Politikerna hade dock givits uppfattningen att förutsättningarna för sjömilitära aktioner mot den försvagade rivalen Österrike-Ungern, som på den tiden var en icke oansenlig sjömakt, var gynnsamma. Amiral di Persano, som var väl medveten om svagheter i sin flotta, gjorde sitt bästa för att förhålla det hela, men blev till sist provocerad att igångsätta aktionen. Att han personligen var utsedd att föra befälet till sjöss, gjorde honom sannolikt inte mer entusiastisk. Följdriktigt valde han då, det som han bedömde riskfria, företaget att låta flottan utgöra skydd för en landstigningsstyrka med uppgift att slå ut dubbelmonarkins garnison på det befästa Lissa och ockupera ön.

Hela företaget kännetecknades av allmän obeslutsamhet och oprofessionellt agerande. Den italienska flottan kryssade runt ön ett antal varv, befälhavande amiralen bytte fartyg utan att övriga enheter gavs orientering härom mm mm. För att göra situationen än värre, uppträdde dubbelmonarkins flotta oväntat snabbt på scenen. Denna flotta, under befäl av amiralen Tegethoff, bestod huvudsakligen av äldre träfartyg, och var vapentekniskt underlägsen den italienska. Även de tre modernaste pansrade enheterna var utrustade med äldre slätborrade kanoner, men flottan kännetecknades av en helt annan stridsvilja och resultatet blev dystert för italienarna. Det som slaget blivit mest känt för är österrikarnas användning av rammen som stridsmedel, vilket naturligtvis berodde på deras sämre artilleri. I ett par spektakulära rammningar, som bl a innebar sänkning av di Persanos flaggskepp (där han just då inte fanns ombord), linjeskeppet *Re d'Italia*, skapade man totalt kaos bland de italienska fartygen, och di Persano fann för gott att avblåsa aktionen och, i skydd av det fallande mörkret, återvända till sin bas. Syftet med aktionen hade inte uppnåtts, och till yttermera visso hade italienarna förlorat tre linjeskepp och drygt 600 man. Österrikarna hade inte förlorat något fartyg, och personalförlusterna stannade vid något över 100 man.

Slaget vid Lissa kan knappast räknas till de mest avgörande sjöslagen i världshistorien, men fick stor påverkan på kommande fartygskonstruktioner, och skapade en övertro på rammens betydelse i sjöstrid. Praktiskt taget alla tyngre enheter under resterande del av århundradet och några år in på 1900-talet var utrustade med rammstäv. Även den svenska ångkorvetten *Saga* hade, trots att hon var byggd i trä och näppeligen skulle kunna använda densamma på det sätt den var avsedd för, rammstäv. Anledningen till att jag, här och mycket översiktligt behandlar slaget, är C. F. Sørensens (1818-1878) målning, som Sillén möjligen kan ha sett.

BILAGA 3

Sørensen var samtida med två andra framstående danska marinmålare, bröderna Anton och Vilhelm Melbye, och alla tre var utbildade vid Kunstakademiet i Köpenhamn. Som läromästare hade de ingen mindre än C.W. Eckersberg, vars position i det som kallas det danska guldåldersmåleriet torde vara väl känd. Sørensens karriär inleddes med andra motivtyper, men inspirerad av både Eckersberg och bröderna Melbye, övergick han efterhand mer och mer till marinmåleri. För detta kunde han, genom kunglig ynnest, förbereda sig genom att följa med danska örlogsfartyg på utlandsexpeditioner. Hans måleri kan betraktas som typiskt romantiskt, och han skildrade gärna dramatiska situationer, i vilket avseende han liknade vår egen Marcus Larson. Med tanke på de danska målarnas framträdande ställning inom hans egen konstart, torde Herman af Sillén ha sett, och även inspirerats av, flera av deras verk. Oavsett om Sillén haft möjlighet att beskåda just denna målning, bör den ha intresse för den som uppskattar marinmåleri. Jag finner den således värd att nämna, även om den ligger något utanför det som direkt berör Sillén. Att jag inte kunde motstå frestelsen till en liten sjökrigshistorisk parentes får läsaren ta med visst jämnmod. Självt har jag, vid ett besök i Wien, sett Sørensens pampiga målning, som dock inte är så stor som man förleds att tro, när man ser den avbildad. Målningen hänger i Heeresgeschichtliches Museum som ett monument över svunna österrikiska marina framgångar, något som kanske dagens besökare i alplanet inte är medvetna om. Det centrala i motivet utgörs av det, direkt efter rammningen, sjunkande italienska linjeskeppet *Re d'Italia*. Om man inte vill resa till Wien för att se målningen, kan man titta på Geoffrey Regan's *The Guinness Book of Naval Blunders*, London 1993, på vilken den valts som omslagsbild (se nedan). I boken kan man dessutom läsa mer om slaget.

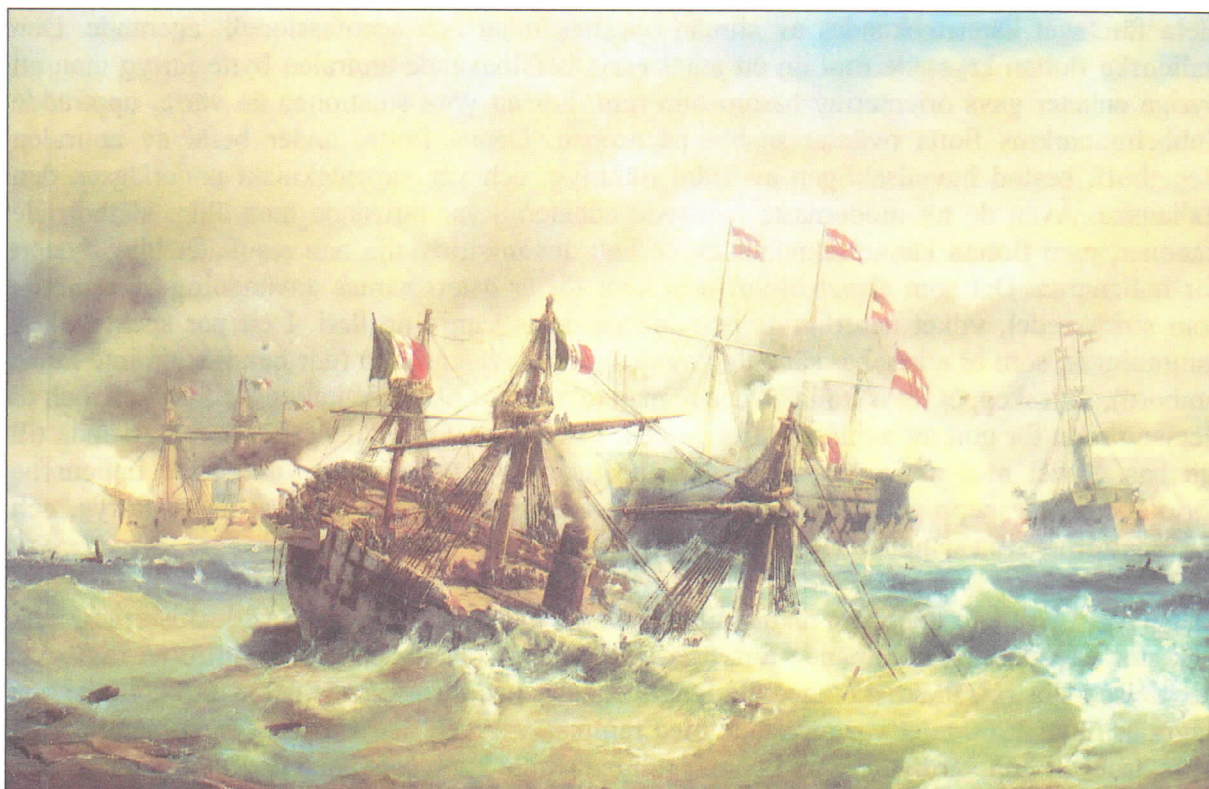

Bild 26. C.F. Sørensen: "Slaget vid Lissa 1866".
1868. Olja på duk. 84.5 x 120.5 cm. Ägare: Heeresgeschichtliches Museum, Wien.

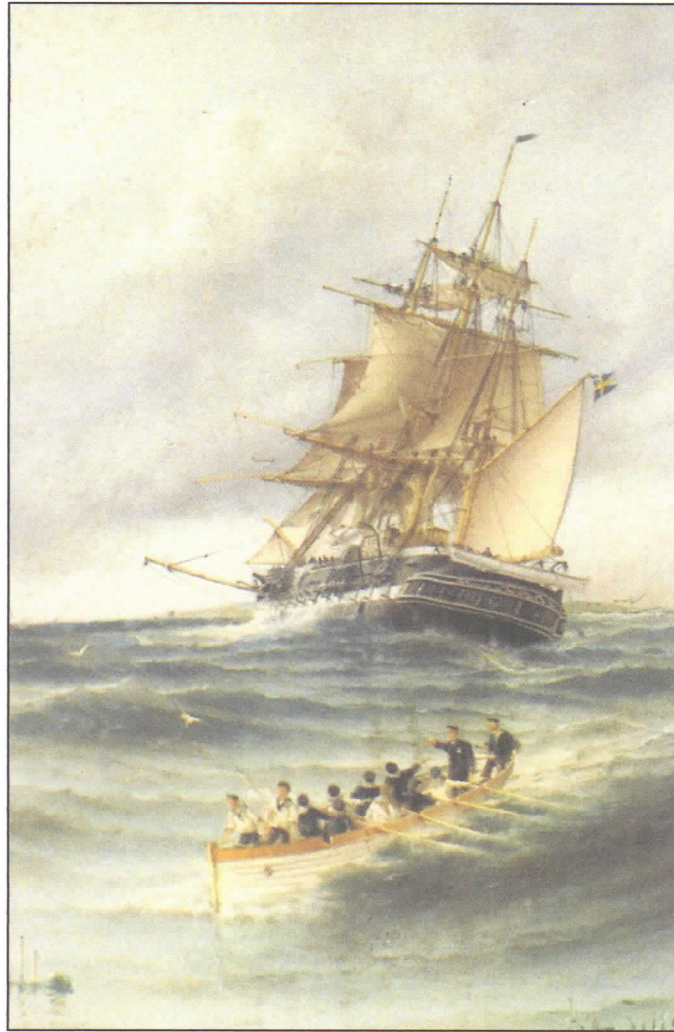
Bilden på omslagets baksida:

Herman af Sillén: "Bojen hämtas hem".

1890. Olja på duk. 98x78 (bilden är beskuren). Ägare: Sjöofficerssällskapet i Stockholm.

Bild 27. Författaren.

Herman af Sillén
en konstnårsmonografi i miniatyr

TILLÄGG:

ett urval av nytillkommet och ej bearbetat bildmaterial

2013-03-21

Att Herman af Sillén, utan att detta är statistiskt dokumenterat, gärna målade fartyg i hårt väder torde vara väl känt för de flesta vänner av marinmåleri. Han hade ju gedigen erfarenhet av tjänstgöring ombord i olika fartygstyper under skiftande väderförhållanden. Bland alla spektakulära målningar med stormigt hav kan nämnas pansarbåten Göta i storm på Nordsjön (bild 9), ångkorvetten Saga med sviktade segel i motsvarande situation (ej bild), kungens chefsfartyg Drott utanför Smögen (svart-vit bild 24) och nedanstående bild.

Svensk ångkorvett på stormigt hav. Signerad och daterad H af Sillén 1890.
Olja på duk. 58 x 97 cm. Privat ägo. Foto: Stockholms Auktionsverk.

Målningen av fartyget, vilket med viss liten osäkerhet identifieras som ångkorvetten Balder, motsäger knappast påståendet om Silléns preferenser. På målningen rider Balder med endast fock och stormärssegel, båda bottenrevade, ut ett riktigt oväder med grov medsjö. Konstnären har mycket skickligt fångat dramatiken, där hennes chef och besättning genom perfekt avpassad segelyta och gott sjömanskap behärskar situationen på ett föredömligt sätt. Skämtsamt skulle man för att tala om senare tiders ersättningar kunna säga, att besättningen gjorde skäl för sjötillägget.

Sillén var, ganska naturligt, mest intresserad av att måla örlogsfartyg och i viss mån, fiskebåtar. Här har han dock fångat en trevlig situation på Saltsjön, där ett handelsfartyg spelar huvudrollen. Målningen såldes på auktion 2012-06-13. Utropet var 200 000 – 250 000 kr, och klubbat pris var 350 000 kr. Motivet med Stockholm som effektfull bakgrund har nog haft sin betydelse i sammanhanget. Utan jämförelser i övrigt har målningen något av samma karaktär som en del av Anna Palm de Rosas akvareller med Stockholmsmotiv.

Ångfartyget *Gauthiod* på Saltsjön. Signerad och daterad H af Sillén 1894.
Olja på duk. 63 x 97 cm. Privat ägo. Foto: Stockholms Auktionsverk.

SS *Gauthiod* byggdes 1873 i England, och i likhet med systerfartyget *Svithiod* var hon ursprungligen byggd som skonertriggad hjulångare. Hon byggdes om ett antal gånger, och som framgår av målningen var hon slutligen propellerdriven. *Gauthiod* tillhörde Rederi AB Svea och seglade under åren 1874-1931 på linjen Stockholm-Kalmar-Lübeck i kombinerad last- och passagerartrafik.

Målningen, som troligtvis är ett beställningsarbete, ger en fin bild av inloppet till det sena 1800-talets Stockholm med ett antal välkända landmärken i bakgrunden. Området sjuder av liv och rörelse, och man noterar, bland allt som rör sig på vattnet, den lilla ångslupen, som kan vara en föregångare till dagens passagerartrafik mellan stadens centrala delar och Nacka-Hammarby Sjöstad. *Gauthiod* tycks nyss ha kastat loss. På babordsidan håller man på att stänga sidoporten, och frihulten har ännu inte tagits in. På akterdäck samlas förväntansfulla passagerare under suntältet, och i förtoppen blåser Schleswig-Holsteins blå-vit-röda flagga.

En av den svenska örlogsflottan större bedrifter är utbrytningen ur Viborgska viken sommaren 1790. Med stor djärvhets och ganska mycket tur lyckades företaget, som dock genom stora förluster i både fartyg och manskap blev dyrköpt. Ett flertal svenska marinmålare har skildrat händelseförloppet, och även Herman af Sillén har i mer än ett verk givit sin bild av detta dramatiska ögonblick i vår sjökrigshistoria. Denna fartfyllda akvarell är sannolikt en förlaga till en bok- eller tidskriftillustration.

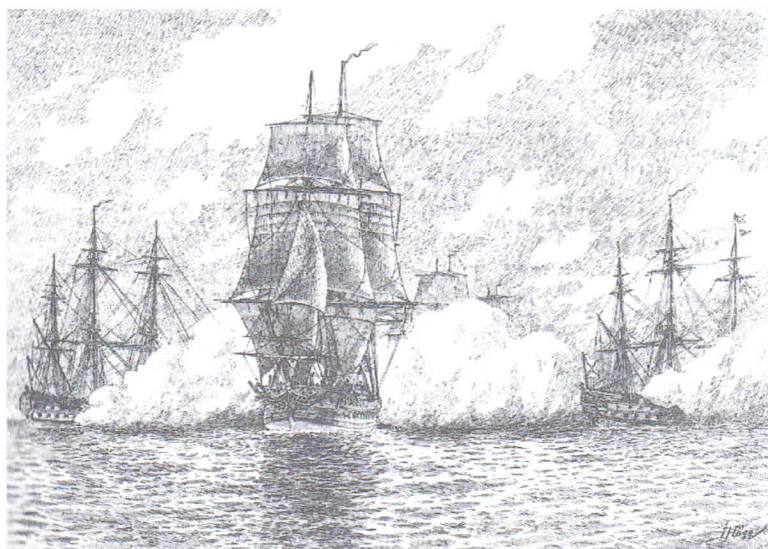

Viborgska gatloppet. Odaterad, men signerad H af Sillén och försedd med text.
Akvarell och täckvitt. 22 x 27 cm (dagermått). Privat ägo. Foto: Uppsala Auktionskammare.

Akvarellen visar det ögonblick då Dristigheten under befäl av Johan Puke bryter den ryska linjen. Vi vet, att ryssarna blev totalt överraskade och att man inte hunnit sätta segel när genombrottet kom. Sannolikt har Sillén fått en beställning ooch i hastigheten slarvat något med sina dokumentstudier. Som synes har ryssarna hunnit sätta segel. Oavsett nämnda brister i dokumentationen är bilden ett bra exempel på Silléns skicklighet som akvarellist. Som illustration har den säkerligen tilltalat läsaren av någon historisk uppsats, och den tilltalar även författaren till dessa rader, vars bud inte räckte till när den såldes i Uppsala.

Efter att ha sett Silléns akvarell, kan det kanske vara av intresse att se två konstverk, där två andra konstnärer skildrar samma händelse. Nedan visas en tuschteckning av Jacob Hägg och en oljemålning av hans sonsons son Christer Hägg. Som synes har man inte slarvat med sina källstudier. I övrigt ingen kommentar till dessa verk.

Jacob Häggs teckning tillkom som förlaga till en illustration i kommendörkaptenen Arnold Munthes bokserie Svenska sjöhjältar.

Jacob Hägg: *Utbrytningen ur Viborgska viken.*
Odaterad tuschteckning. 22 x 32 cm. Privat ägo.

Christer Hägg: *Dristigheten bryter den ryska linjen.* Signerad och daterad C. Hägg 2012.
Olja på duk. 70 x 90 cm. Privat ägo. Foto: Konstnären.

Silléns målarstil, framförallt i hans senare verk, bär tydligt impressionistisk prägel. Under sina studier i Frankrike på 1880-talet kom han i kontakt med konst, skapad av mästare som Monet m fl, och färg- och ljusflimrande teknik tilltalade honom. I sin ögonblicksbild tar han fram det tillfälliga i motivet. Med bred pensel får han fram fina ljusskiftningar på himlen, och vattenytan har ett lyster, som lätt leder tankarna till de stora franska förebilderna.

På reddan. Signerad och daterad H af Sillén 1901.
Olja på duk. 60 x 105 cm. Privat ägo. Foto: Patric Evinger, Åmells.

Målningens motiv är en stilla sommarmorgon på reddan, som ser ut att vara Köpenhamns. Vinden har nästan helt dött ut, och ombord i det centralt placerade fartyget, en jakt (ett litet, en- eller tvåmastat lastfartyg, som förr var vanligt i södra Sverige, Danmark och Norge), är besättningen sysselsatt med olika aktiviteter i avvaktan på bättre vind. Focken har tagits ner och ligger på fördäck. Bredfocken hänger slak i sin rå och detsamma gäller det halvt nedfirade storseglet. I storsegelbommen hänger tvätt till tork, och på babordsidan pågår något slag av kommers med männen i roddbåten.

I bakgrunden råder liv och rörelse bland småbåtarna, där man ägnar sig åt fiske eller förnödenhetstransporter till skepp på reddan. Till höger i bilden utnyttjar en lotskutter med sin karakteristiska röda våd i storseglet den lilla vind som finns, och längst bort i soldiset syns stadssilhuetten, varifrån en ångbåt är på väg ut till sjöss.

I denna stämningsskapande bildberättelse, som ligger långt från skildringen av korvetten Balders kamp i stormen, får betraktaren uppleva ytterligare ett stycke förnämligt svenskt marinmåleri.